

Faşist Sıfatı*

Mack Taner**

Sıfat takmak daima iyi bir siyasî silâhtır. İyi seçilmiş bir sıfat, muhalifin şöhretine öyle bir darbe indirir ki, daha fazla tartışma yapmaya artık gerek kalmaz. Çünkü muhalif özü itibarıyla kötüyse, rasyonel tartışma ve müzakerenin faydalı bir sonuç hasıl etmesini ummak için bir sebep yoktur. Bu yüzden, bir muhalif, münasip bir sıfatla etiketlendikten sonra, daha fazla tartışmaya gerek kalmaksızın, susturulabilir ve podyumun dışına atılabilir.

Aşıkârdır ki, sıfatları kullanmak mantıklı bir siyasal söylemle iştigal etmek değildir; fakat, politikanın, mantıkla ilgisi yoktur, o, yenmekle ve legal gücü kimin kendi avantajına kullanacağıyla alakalıdır. Amerikan siyasî sistemini ciddi şekilde gözleyen herkes, seçimlerin rasyonel tartışma yoluyla değil, his seviyesinde kazanıldığını kavrayabilir. Genellikle, seçmeni en çok korkutan politikacı seçimi kazanır.

Bireysel özgürlüğü sevenler genel olarak kabul ederler ki, politikacılar, haber yorumcuları ve hükümetin hacmini büyütüp yetkilerini arttırmak, vergileri yükseltmek, kişisel özgürlükleri daha fazla sınırlandırmak ve bize sosyalleştirilmiş ilâç vermek isteyen devlet bürokratları, en iyi ihtimalle yanlış yönlendiril-

miş, en kötü ihtimalle dalavereci, iktidara aç hırsızlardır. Onların kötü fikirleri desteklediğine inanıyorsak, onlar hakkında ne düşündüğümüzü somutlaştıran bir sıfat kullanmalı mıyız? Nihayetinde özgürlük yalnızca onun için mücadele etmek isteyenlerce kazanılabilir ve her kavgada ilk silâh kelimelerdir.

Düşmanın ne kadar kötü olduğuna inanıyorsak, onu o kadar kara gösterecek tek kelime bir sıfata ihtiyacımız vardır.

Devletçi, liberal (Amerikan Liberali) veya *muhafazakâr* gibi kelimeler insanların ilgisini uyandırmaya yetmez. Bir tartışmada bu kelimeleri kullanın, muhatabınız esner ve iyi, makul tezlerinizi ihmal etmeyi sürdürür. Belki de daha önemlisi şudur: Kulağa hoş gelen sıfatların muhatabı olanlar, genellikle bu sıfatları ne olduklarını ifade eden iltifatlar olarak alırlar.

Etkili olması için, bir sıfatın hedefi kızdırması gerekir. Etkili bir sıfat, aynı zamanda, bir gerçeklik de taşımalıdır. En iyi sıfat, hedeflerin kendileriyle ve politik pozisyonlarıyla ilgili olarak kabul etmeyi reddettikleri bir hakikati tasvir eden sıfattır. Kızgın bir hedefi sıfatı reddeder veya izah eder hâle getirerek ve bu sıfatın niye dürüstçe uygun olduğunu izah etmeye çalışarak, sonuçta, rasyonel, mantıklı bir tartışmayı devam ettirebiliriz.

** Felsefeci-Yazar.

İş âleminin, ekonominin, toplumun ve tedavi hizmetlerinin daha fazla hükümet kontrolü altına alınmasını savunan herkese mü-kemmelen uyan münasip bir sıfat var. Bu sıfatı açıklamadan önce biraz siyasî ve felsefî arka plân bilgisi verelim.

Modern toplumuza yönelik bir tehdit olarak komünizmin çökmesiyle en lânetleyici ve bu günlerde sıkıntı yaşayabilecek iki sıfat (etiket) faşist ve Nazi'dir; ki ikinci ilkinin daha da tehlikeli mutasyonudur. Bu sıfatları genellikle kullananlar bir muhalifi ne olmakla suçladıklarını bildiklerini zannederler (düşünürler). Ortalama zihinde bu kelimelerle kastedilenin bağnaz, ırkçı, aşırı milliyetçi veya siyasî bakımdan ultra- muhafazakâr kişi olduğu düşünülür.

Faşizmi Anlamak

Faşizmi üreten siyasal evrimi tetkik edersek, faşizmin bütünüyle farklı bir manasının olduğunu buluruz. Bu manayı bir anlarsak, faşizm hakkında bir siyasal felsefe olarak pek az şey yazılmasına rağmen, faşist sıfatının (Amerikan) liberal(i) politikacılar ve yorumcular arasında niçin böylesine popüler olduğunu anlamak kolay olur. Liberal devletçiler, birine faşist diye (işaret) parmaklarını yönelttikleri vakit, aynı zamanda dört parmakla kendilerini gösterdiklerini halkın bilmesini istemezler.

Mantıkî açıdan, bir faşist, bir ırkçı, bir bağnaz, bir aşırı milliyetçi, şiddete eğilimli bir asosyal veya sarışın bir İsveçli olabilir; fakat tüm ırkçılar, tüm bağnazlar, tüm aşırı milliyetçiler, tüm asosyal kişilikler veya tüm sarışın İsveçliler faşist değildir. Faşizm, belirli bir hükümet biçimidir; aynen fedaolizmin, monarşinin, sosyalizmin, komünizmin ve anayasal demokrasinin belirli hükümet/ devlet biçimleri olması gibi.

Faşizmin kökleri, Fransız Devrimi'nde yatar. Amerikan devrimi bütün insanların hür olması ve devletin temel görevinin/ rolünün bu hürriyeti garanti etmesi gerektiği felsefesi-

ne dayanırken, Fransız Devrimi'nin entellektüelleri ve politikacıları devletin sadece özgürlüğü değil, fakat ekonomik eşitliği de aynı şekilde garanti etmesi gerektiğini ileri sürdüler.

Bunun çekici bir fikir olmasına karşılık gerçek şudur: Devlet hedefleri olarak özgürlük ve ekonomik eşitlik karşılıklı olarak birbirlerini dışlayıcıdır (birbirlerini dışta/hariçte tutarlar). İnsanlar özgür olduklarında, daha büyük entellektüel kapasiteye, yaratıcı kabiliyetlere, fiziksel yeteneğe, teşebbüs gücüne sahip olanlar veya sadece şanslı olanlar muhtemelen daha büyük bir ekonomik servete ulaşacaklardır. Bir devletin ekonomik eşitlik yaratabilmesinin tek yolu, serveti toplumun üretken üyelerinden zorla almak ve daha az üretken vatandaşlara yeniden dağıtmaktır. Bu durumda, ekonomik bakımdan başarılı olan özgürlüğünü kaybeder ve bu sayede başarısız olanlar zenginliği paylaşabilir. Devlet daha fazla eşitliği garanti ettikçe en üretken vatandaşların özgürlüklerini daha fazla sınırlandırmak durumundadır.

Sosyalizm

Hem özgürlük, hem eşitlik vâdeden siyasî felsefe sosyalizmdi. Sosyalizm ekonomik bakımdan geri, tiranların yönettiği, özellikle yabancı tiranların yönettiği ülkelerde devrim için güçlü bir çağrı temin etti. Mamafih, çok geçmeden sosyalist rüyanın entellektüel destekçileri şunu keşfetti: Demokrasilerde ve hatta yöneticilerin nüfusun bir ölçüde ekonomik özgürlüğe sahip olmasına müsaade ettiği ülkelerde sosyalizmi satmak zordu.

Batı demokrasilerindeki seçmenler sadece sosyalizmi istememekle kalmadı, şiddete dayalı sosyalist devrim ihtimalinden dehşete kapıldı. ABD'de, vatandaşların çoğu, sosyalizmin Amerika'ya uygun olmadığına çabucak karar verdi.

Devletin hem özgürlüğü hem eşitliği garanti edebileceği rüyasından vazgeçmek istemeyen ütopyacılar sosyalizme bir alternatif teklif etti: Özel girişime ve özel mülkiyete

müsaade edecek, fakat onları, mülkiyet sahiplerinin ve müteşebbislerin kendi bencil iş-tahları yerine kamunun iyiliğine hizmet etmesini temin edecek şekilde kontrol ve regüle edecek güçlü, millî bir devlet.

Bu ütopyacı entellektüellerin, kendilerini *ilerlemeci* olarak adlandırılması sürpriz değil. Teklif ettikleri şey devrimci sosyalizmden ziyade ilerlemeci sosyalizmdi. Bu entellektüeller, aynı zamanda, Amerika'nın kurucularının bireysel özgürlüğü sınırlı bir devletin ideali olarak gören liberalizmlerini, devletin ekonomik eşitliği temin etmek için bireysel özgürlüğü sınırladığı Amerikan liberalizmi anlamına gelecek şekilde yeniden tanımlayarak, liberal kelimesinin içeriğini boşalttılar.

İlerlemeciliğin Vaatleri

John Maynard Keynes gibi meslekten iktisatçılar, kuvvetli bir merkezî devletin iflâs depresyonunun peşinden gelen refah patlaması gibi iktisadî döngülerin ortaya çıkaracağı sorunları yatıştıracağı vaadini ortaya attı. Böylece *ilerlemeci* demokratik devlet sadece eşitlik ve özgürlük vaat etmekle kalmadı, fakat aynı zamanda ekonomik bolluk ve daimî bütümlüğü ihtiva eden bir hayat da vaat etti.

Liberal demokrasilerin, seçmenlere, kendileri hiçbir büyük fedakârlıkta bulunmadan ekonomik durumlarında hatırı sayılır iyileştirmeler gerçekleştirmeyi vaat eden bir siyasî felsefeye karşı zaafının olduğu anlaşıldı. Başlangıçta, başarılı ve zengin olanlar faturayı ödemek zorunda iken, sunulan fatura onların kişisel servetinin ancak küçük bir kısmına çıktı ve onlar da, eğer bir sosyalist devrimden kaçınmak istiyorlarsa, bunun ucuz bir fiyat olduğu argümanını kabul ettiler.

Amerika'da, bu ilerlemeci, sosyal mühendislik eseri ekonomik demokrasi sistemi öylesine yavaş bir şekilde adapte edildi ki, sadece birkaç filozof, onun, Amerikan anayasasını

yazanlar tarafından ortaya konan devlet felsefesinden tam ve total bir kopuş teşkil ettiğini gördü. 1930'ların ortalarına gelindiğinde güçlü devletin bütün beşerî problemleri çözebileceği yolundaki bu *ilerlemeci* fikir Batı demokratik devletlerinin popüler siyasî düşüncesine bir baştan öbür başa kadar sızmıştır.

Faşizm

Faşizm, insanlar mülkiyetlerini ve kişisel servetlerini ellerinde tutarken devletin özel mülkiyet ve servetin ortak iyiyi kazanmak için nasıl kullanılacağını regüle ettiği felsefi yaklaşıma bir isim olarak, Benito Mussolini tarafından İtalya'da Faşist Parti'yi kurduğunda verildi. Mussolini İtalyanlar'a Roosevelt'in Amerikalılar'a vermeyi vaadettiği şeylerin ayısını vermeyi vaadetti. Mussolini bunu yapmaya yönelik politik sürece Faşizm adını taktı.

Benzer şekilde, Adolf Hitler, Almanlar'a, özel servet ve endüstrinin kontrol ve regüle edilmesi yoluyla eşitlik ve zenginlik vaad etti. Hitler hareketine Nasyonal Sosyalizm adını verdi (ki bu isim Nazi akronimi şeklinde kısaltıldı), çünkü sosyalistlerin vaat ettiği ütöpik imkânların hepsini, mülkiyet ve zenginliğin derhal gasp edilmesinin acısı olmaksızın, vaadediyordu.

Demokratik ilerlemeciler gibi, faşist tiranlar da refah ve eşitliğe götüren faşist yolun, komünistleri mağlûp etmenin yegâne umudu olduğunu ileri sürdüler. Faşizm bir siyasal felsefeydi, hâlen öyledir ve bu siyasal felsefede güçlü bir merkezî hükümet/devlet, ütöpik sosyalist idealleri elde etmek için, özel servet ve mülkiyete izin verir, fakat onları regüle eder ve düzenler.

Hitler faşist rüyasını satmada hayal kırıklığına uğramış millî gurur ve Almanlar'ın Yahudi topluluğundan duyduğu nefret ve haset üzerine oynamıştır. Faşist olmak için Hitler'in iktidara geldiği dönemde Almanlar'ın nefret ettiği şeylerden nefret etmek şart değildir. Fakat, nefret faşizmin kaçınılmaz bir yan mahsulüdür.

Faşizmin ve sosyalizmin temel bir yanılığı yanılmaz zeki, fedakâr (cömert) insanların her toplumda bulanabileceği inancıdır. Bu insanlar öylesine akıllı ve bilgilidir ki, ulaşılması gereken ortak iyinin ne olduğunu ve bu iyiye ulaşmak için hangi kişisel fedakârlıkların gerekli olduğunu belirleyebileceklerdir. Bu yanılığı, böyle âkil vatandaşların toplumun diğer üyelerinin gerekli fedakârlıkları yapmasını temin etmek için ne gerekliyse yapmaya ahlâkî hakları olduğu görüşünü dikte eder. Toplumun diğer üyeleri, bu fedakârlıkları, kendi rahatlık ve kişisel mutluluk seviyelerindeki ciddi bir azalmadan mustarip olsalar bile, onları yerine getirme ahlâkî yükümlülüğüne sahiptir. Bir şahsî fedakârlığı yapmamak için direnen, tanım icabı, devletin tatbik etmeye karar vereceği her türlü cezayı hak eden, ahlâksız, kötü, bencil bir hayvan olarak mütalâa edilir.

İş dünyasının ve özel mülkiyetin üzerindeki faşist kontrolün asla eşitlik, özgürlük ve ekonomik bolluğu sosyalizmden daha fazla üretmeyecek olması yüzünden, faşist politikacılar daha da büyük bir ekonomik ve sosyal mucizeler vaadini sürdürürken, başarısızlıkları için suçlayacak birini aramalıdır. Hem sosyalistler hem faşistler devlet tarafından mülkiyetlerinin, işlerinin ve hayatlarının kontrol altına alınmasına itiraz edenleri, siyasî liderlerin onlara uygulayacağı şiddetli haklılaştırma için şeytanlaştırmalıdır. Faşizm ve sosyalizm, ancak kıskançlık ve nefret toprağında büyür.

Sosyalizm gibi faşizm de, Nazi Almanya'sında ki gibi, sosyalizmin Sovyet Birliği, Çin, Küba ve Kamboçya'nın ölüm tarlalarında muazzam şiddet aşırılıklarına sebep olması gibi, aşırılıklara yol açabilecek kusurlara sahiptir. Fakat, ırkçılığın aşırılıkları, azınlık görüşlerin şiddetle bastırılması, yönetici sınıf elitizmi ve diğer devletlere yönelik saldırganlık politik-ekonomik sistemin tasvirleri değil, faşizmin semptomlarıdır.

Hitler Alman Yahudilerini nefret hedefleri olarak seçti. Modern faşist politikacılar Wall Street bankerlerini, yüksek maaşlı şirket idarecilerini, kozmetik ve sigorta şirketlerini, illegal göçmenleri, yaratıcı finansal yöneticileri, silah sahiplerini, fundamentalist dini liderleri ve faşizmin ve sosyalizmin hatalarını ele alan tenkitler yazan ölü beyaz adamları şeytanlaştırır.

İkinci Dünya Savaşı cesur yeni dünyayı inşa etmek için yarışan iki ütopyacı sistem arasındaki çatışma olarak başladı. Hitler, demokratik faşist ülkeler İngiltere ve ABD'nin ya gayretlerini destekleyeceğini veya tarafsız kalacağını umdu. Nasıl olup da en aşırı faşist ülkenin yanında değil de en aşırı sosyalist ülkenin yanında yer aldığımızın anlaşılması bu yazının ötesine taşan karmaşık bir tarihî tetkik gerektirir.

Mamafih, Almanya mağlûp edilince, süregiden dünya çapında müdahale derhal faşizm ve sosyalizm arasında bir mücadeleye dönüştü ve 45 yıl devam etti. Soğuk Savaşın ana mevzusu asla özgürlük veya kölelik değildi; daha ziyade, total devlet kontrolüne Komünist devrimin yoluyla mı yoksa demokratik sürecin ilerlemeci tahribi yoluyla mı ulaşılabilecekti.

Şimdi, sosyalizm kendi ağırlığı altında çöktükten sonra, demokratik faşizmin bütün sosyalist sistemlerde ortak olan ağır ekonomik ve politik teori kusurları yüzünden çökmesinin ne kadar zaman alacağını öğreneceğiz.

Modern Amerikan liberalizmin çoğu faşizmdir ve hep öyle olmuştur. Onu bu isimle çağırmaya/ adlandırmaya başlamalıyız. Onu gerçekte ne ise o olarak adlandırarak ülkemize olan şeye dikkat çekebiliriz ve toplumumuzda baştan başa şiddet ve nefret büyürken niye özgürlüğümüzü kaybetmekte olduğumuzu izah edebiliriz.

* "The Fascist Epithet", *The Freeman: Ideas on Liberty*, June 1984.

Çeviren: Atilla Yayla